

CHOV

HOSPODÁRSKÝCH ZVIERAT

Súčasný stav v chove huculov a ich perspektíva na Muráni

Ing. Michal Duruttya

Hucul, opradený nespočetnými povestami, vzťahujúcimi sa tak na jeho vznik, chovateľov a skutky, je dnes na pokraji vyhynutia. Prezval som smutné dedičstvo, keď som nastúpil na miesto, kde vyše 20 rokov choval tohto skromného koňa náš uznávaný odborník Ing. Zoltán Toperczer. Íšlo o 37 čistokrvných huculov každej línie, ale aj každého veku. Od 28-ročnej, dnes už legendárnej Irmy až po 1,5-ročnú mladú kobyľku Vázu.

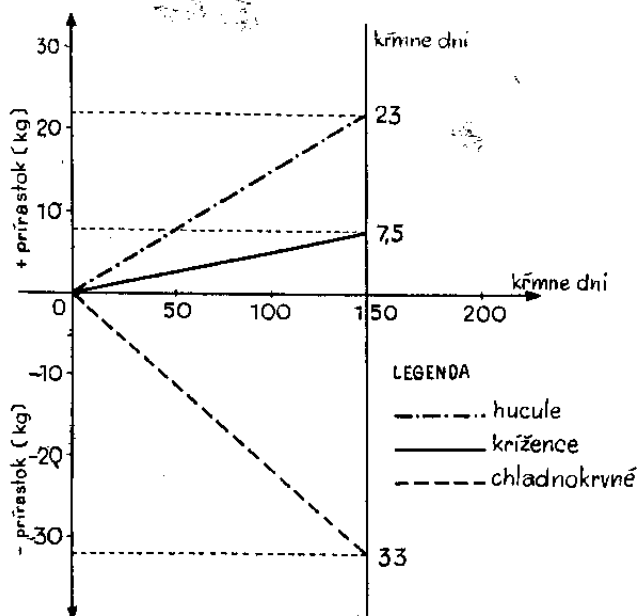
Po prehliadke všetkých stád a v nich nachádzajúcich sa huculských koní chovaných v súčasnosti pod Správou chovu koní v Muráni môžeme konštatovať, že stav v chove huculov je kritický. Ako vyplýva zo súhrnu všetkých koní plemena hucul, máme spolu 32 huculov. Tieto sa nachádzajú v štyroch dvoroch. Podľa najväčšej početnosti je to Planina s počtom 12 kusov (37,44%), Dobšinská Jadová jaskyňa s počtom 11 (34,32%), Paseky 7 (21,84%) a napokon Dobšina s 2 kusmi, t. j. 6,24%. Podľa pohlavia je 71,92% kobýl (23 kusov) a 28,08% žrebčov (9 kusov), čiže pomer oboch

pohlaví je 2,55:1. Tento pomer je skreslený huculskými žrebcami, ktorých ešte nemôžeme považovať z hľadiska reprodukcie huculského stáda za konečné (sú ešte žriebätá).

Najpálčivejším problémom budúcnosti huculského stáda sa javí jeho vekové zloženie. Ozrejmi nám to nasledujúci prehľad o vekovom zastúpení oboch pohlaví:

od 20 do 25 rokov a viac	6,24%	(2 ks)
od 15 do 20 rokov	28,08%	(9 ks)
od 10 do 15 rokov	12,48%	(4 ks)
od 5 do 10 rokov	9,36%	(3 ks)
mladšie ako 5 rokov	43,68%	(14 ks)

Pomer je opäť skreslený huculskými žrebcami, ktoré nemôžeme ešte považovať z hľadiska plemenárskeho využitia, resp. reprodukcie huculského stáda za konečné. V tom prípade by bol percentuálny pomer nasledovný (zoberieme do úvahy iba žrebca Miro—Oušora, s ktorým v huculskom stáde perspektívne rátať):

Grafické vyjadrenie váhového prírastku kôbyľ za zimné obdobie v stredisku Dobšinská ľadová jaskyňa.

od 20 do 25 rokov a viac	8 ‰ (2 ks)
od 15 do 20 rokov	36 ‰ (9 ks)
od 10 do 15 rokov	16 ‰ (4 ks)
od 5 do 10 rokov	12 ‰ (3 ks)
mladšie ako 5 rokov	28 ‰ (7 ks)

Z prehľadu je zrejmé, že prevládajú kobyly, resp. plemenné zvieratá od 15 do 20 rokov, z ktorých väčšina inklinuje k nižšej vekovej hranici, t. j. k 15 rokom. To nám dáva určitú nádej na záchranu huculského stáda na Muráni. Percentuálne zastúpenie chovných kôbyľ uvedenej kategórie je nasledovné:

ročník	1954	10 ‰
	1955	20 ‰
	1956	10 ‰
	1957	30 ‰
	1958	30 ‰
	1959	0 ‰

Ani uvedený fakt nás neuspokojuje. Naopak, žiada si bezodkladný zásah, ak nechceme pripustiť, že nám aj kobyly ročníka 1957 a 1958 prestarnú, stratia schopnosť oplodnenia a donosenia životaschopného plodu, ktorá aj u koní huculského plemena vo veku od 17 do 20 rokov prudko klesá.

Z hľadiska zachovania typického sfarbenia hucula, je toto v našom stáde celkovo priaznivé:

Myšiak až tmavý myšiak	9 ks (28,08 ‰)
Hnedák až tmavý hnedák	18 ks (56,16 ‰)
Ryšiak	2 ks (6,24 ‰)
Plavák	3 ks (9,36 ‰)

Teda typická huculská farba je zachovaná v 84,24 ‰ pomere (hnedák, tmavý hnedák, myšiak, tmavý myšiak). Ostatné mutácie sú v 15,60 ‰ zastúpení prezentované jedincami — ryšiakmi a plavákmi. Tieto mutácie sa z ďalšej plemenitby vylúčia. Za poznámku stojí fakt, že totiž všetky hucule chované momentálne na Muráni majú — pre ne tak typický „úhorí“ pruh, tiahnuci sa

Pre porovnanie uvediem priemerné miery a váhy jednotlivých línii huculov chovaných na Muráni:

Línia	Goral	Gurgul	Hroby
Výška v kohútiku (pásková) v cm	149,50	147,37	144,75
Obvod hrude v cm	190,50	174,25	171,50
Obvod záprstia v cm	19,33	19,12	18,37
Váha v kg	424,16	365,62	375,00

Huculský kôň je vhodný aj na rekreačné jazdenie pre náročných začínajúcich jazdcov, ako aj na horskú turistiku v horskom teréne Slovenska.

od kohútika až po koreň chvosta a „zebrovanie“ končatin s rozsahom od prípadu k prípadu dosť variabilným. (Tieto atavistické znaky sú vysoko dedivé, pozorovateľné aj na všetkých krížencoch — po huculských matkách a chladnokrvných otcov — norikoch.)

Ak sledujeme zastúpenie línii, zistíme, že v našom plemennom jadre sa stretávajú so všetkými najpočetnejšími zástupcami línii hucula: línia Gurgul je zastúpená 12 kusmi, t. j. 37,44 ‰, Goral 13 kusmi, t. j. 40,56 ‰, Hroby 4 ks, t. j. 12,48 ‰, Rokoš 2 kusmi, t. j. 6,24 ‰, bez určitého pôvodu 1 kus, t. j. 3,12 ‰.

Línia „Rokoš“ nie je presným názvom. Kobyly (ktoré zastupujú uvedenú „líniu“ (Mina 27 a Huba 629-7, sú vnučky po žrebcovi Rokošovi, ktorý pôsobil v žrebčine v Muráni v rokoch 1957—1958. Ide o Przewalského koňa (Kertak) zapožičaného z Pražskej zoologickej záhrady. (Zapustilo sa ním 16 kôbyľ.)

Najpočetnejšie línie — Goral a Gurgul, ktoré v našom stáde máme v najväčšom zastúpení, budú z hľadiska budúcnosti huculského stáda vyhovovať. Nebudeme sa naďalej venovať udržiavaniu všetkých línii. Viedlo by to k nerovnorodosti tak v utváraní lebky, zachovania pôvodnej farby ako aj základných telesných mier. Práve z uvedeného hľadiska uvádzam údaje základných telesných mier a váh huculov chovaných na Muráni: priemerná kohútiková výška (pásková) 147,15 cm, priemerný obvod hrude 177,28 cm, priemerný obvod záprstia 19,01 cm, priemerná váha 390,12 kg.

K priemeru celého huculského stáda sa najviac blíži línia Gurgul prakticky vo všetkých sledovaných telesných mierach. Ak ale porovnáme výškové a objemové miery huculov chovaných na Muráni s mierami získanými od huculských kôbyľ v roku 1956 Gabrišom a Rosivalom (Folia Veterinaria, 25. V. 1956, tab. č. 2, str. 124), odchýlky sú väčšie v prospech huculov chovaných dnes na Muráni.

V týchto podmienkach sa formuje charakter, vlastnosti a rámeč huculských koní chovaných na Muráni.

Pokiaľ ide o odolnosť a životaschopnosť huculov v našich podmienkach, na demonštráciu uvedených vlastností vybral som si stredisko chovu koní Dobšinská ľadová jaskyňa. V tomto stredisku sú sústredené predovšetkým mladé kobyly od 1 do 5 rokov. Veková štruktúra stáda je nasledovná:

ročník 1968	8 ks	8,16 %
1969	16 ks	16,32 %
1970	34 ks	34,68 %
1971	36 ks	36,72 %
1972	2 ks	2,04 %
1973	2 ks	2,04 %
Spolu	98 ks	100 %

Z uvedeného počtu 98 kusov je huculských kobýl 10, t. j. 10,20 %, kríženciek I. stupňa 34 kusov, t. j. 34,68 % a chladnokrvných kobýl 54 kusov, t. j. 55,08 %.

Jedným z faktorov, ktoré sledujú štvrtročné vázenia a merania koní základných telesných mier, je poznatok o vývine stáda, v našom prípade o jeho prezimovaní. Výsledky boli nasledujúce: v stáde huculov bol globálny prírastok 230 kg, t. j. v priemere 23 kg na kus za zimné kŕmne obdobie, krížencov I. stupňa v priemere 75 kg, t. j. 7,5 kg a v stáde chladnokrvných kobýl sme zaznamenali zníženie váhy v úhrne o 333 kg, t. j. v priemere na kus 33,33 kg za zimné kŕmne obdobie. Uvedené fakty sú znázornené aj na grafe.

Získané údaje nám teda ukazujú, že najväčší prírastok vykazovala skupina huculských kobýl (23 kg), o 2/3 menší prírastok vykazovala skupina kobýl kríženciek I. stupňa, ale ešte v kladných hodnotách (7,5 kg) a v stáde chladnokrvných kobýl som zaregistroval váhové zníženie o 33,3 kg z váhy pred zimným kŕmnom obdobím. Tieto fakty nás nútia seriózne sa zamyslieť nad správnosťou chovu chladnokrvných kobýl na skúmanej lokalite (Dobšinská ľadová jaskyňa).

Podľa mojich pozorovaní aktuálne by bolo chovať huculské kobyly (dnešné požiadavky na kone v lesnej prevádzke stavajú tieto z chovateľského hľadiska na slepú koňaj...) alebo kríženkú I. stupňa, resp. II. stupňa (matka huculská, otec chladnokrvný) s podielom krvi 50 : 50. Pri súčasnom trende a tendencii znížiť stavy huculov na 10 kobýl a jedného žrebca (čo by bol základ pre budúce stádo huculov v chránenej oblasti „Ľadová“) je jedinou cestou odchovania krížencov II. stupňa. Jedine tie sú schopné spĺňať na ne kladené požiadavky tak pre prácu v lesnom hospodárstve ako aj z hľadiska ich biológie — odolnosť, skromnosť a tvrdosť.

Ako týchto niekoľko pohľadov ukázalo, chov hucula a jeho zachovanie pre budúce pokolenie je problém, vyžadujúci si okamžité a bezodkladné riešenie. Úplný zánik tejto skutočne ojedinelej línie koňa nie je podmienený iba jeho biologickým zostarnutím a tým aj jeho znehodnotením z hľadiska plemenárskeho využitia, ale aj ohrozením formou fyzickej likvidácie. Tendencia dneška je taká, že sa uvažuje o jeho likvidácii buď rozpredajom jedincov pre rôzne ustanovizne, ktoré okrem optimisticky ladeného elánu často na jeho ďalšiu reprodukciu nemajú dostatočné — elementárne podmienky (chýba odborný personál, ustajňovacie priestory, materiálová základňa, atď.), alebo na mäso do zahraničia. Tým by bolo dielo „skazy“ nad huculom ako takým vykonané bezozvyšku.

Prekvapuje nás najmä skutočnosť, že práve tie orgány, od ktorých priamo závisí zachovanie hucula, sa k celej problematike stavajú indiferentne. Týka sa to predovšetkým...

Hucul sa kedysi využíval aj na prenášanie bremien v ťažkom horskom teréne.

všetkým materského závodu, ktorý napriek tomu, že dnes už možno hovoriť o určitom záujme niektorých odborných kruhov o otázku záchrany huculského koňa, neprejavujú ochotu o prerokovanie ďalšieho chovu hucula na najvyššej úrovni s prizvaním niektorých expertov a vedeckých pracovníkov.

Vďaka niektorým článkom, publikovaným v dennej tlači, rozhlasovým a televíznym reláciám, „problém huculov“ prenikol už aj do vedomia širokej verejnosti.

A ktoré miesta by mohli poskytnúť spoľahlivé záruky, že sa chov huculského koňa zachová? Samozrejme tie miesta, v ktorých ho už v predchádzajúcich dvoch desaťročiach úspešne chovali a získali cenné skúsenosti, ktoré po vedeckom prehodnotení by sa dali v prospech chovu optimálne využiť. Tam, kde sú ľudia, ktorí s týmto koňom prišli pred mnohými rokmi a dnes a denne prichádzajú do dôverného styku, poznajú všetky jeho dobré i zlé stránky, jeho požiadavky a biológiu?

Denne sme svedkami nákladných záchranných akcií ľudstva o zachovanie niektorého ohrozeného druhu živočíšstva, odsúdeného ináč na vyhynutie. Veľakrát sme ale svedkami ničivých zásahov človeka do rovnováhy prírody, následky ktorých sú často už nenapraviteľné. Bol by som rád, keby sme sa v prípade huculov raz nemuseli hanbiť pred tou generáciou, ktorá príde za nami...!

Fjordský žrebec z Muráňa používaný v minulosti pri zošľachťovaní hucula.